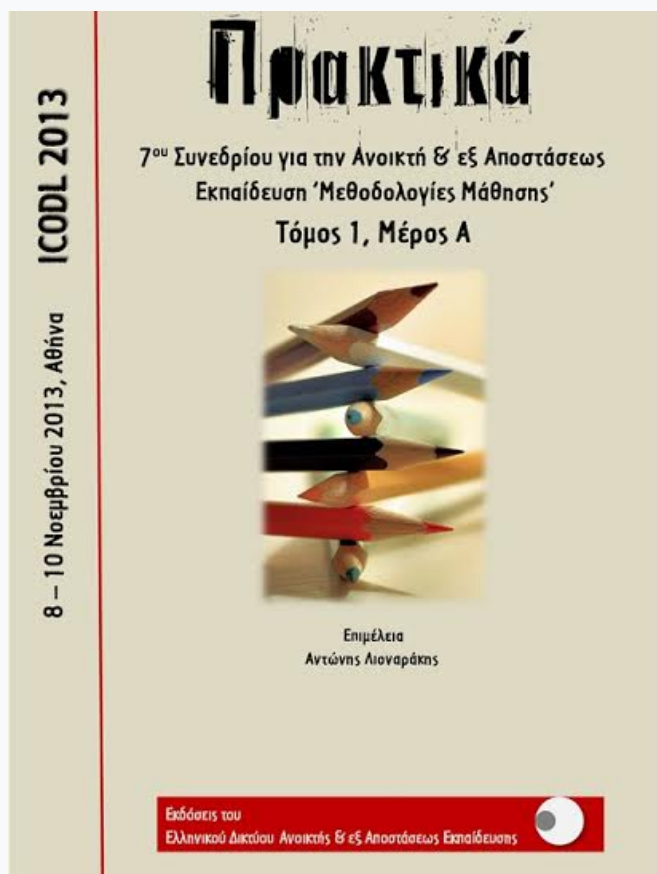


## Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση

Τόμ. 7, Αρ. 1Α (2013)

Μεθοδολογίες Μάθησης



Η εκπαιδευτική τεχνική «Εργαστήριο για το Μέλλον» ως εργαλείο για την υπέρβαση των ανασχετικών παραγόντων στην εκπόνηση των γραπτών εργασιών στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση

Παρασκευή Βασάλα

doi: [10.12681/icodl.534](https://doi.org/10.12681/icodl.534)

**Η εκπαιδευτική τεχνική «Εργαστήριο για το Μέλλον» ως εργαλείο για την υπέρβαση των ανασχετικών παραγόντων στην εκπόνηση των γραπτών εργασιών στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση**

**Educational technique “Workshop for the Future” as a tool for overcoming barriers in essays writing in distance learning**

**Παρασκευή Βασάλα**  
ΣΕΠ στο ΕΑΠ  
[vasalap@otenet.gr](mailto:vasalap@otenet.gr)

**Abstract**

“Workshop for the Future” is an educational technique, applicable in problematic situations when engaged participants, tend to search for solutions and make concrete action plans to cope with the problem. In this paper we will present the implementation of this technique in the tutorials of the thematic unit “Open and Distance Learning”. The title of the workshop was “Essay writing in Distance Learning” which implemented according to its principles. During the workshop some specific problems emerged, which students have to deal with, while writing their essays . The students participating in the workshop suggested certain means to cope with the problems, and were committed to adopt the methods suggested.

**Keywords:** *Workshop for the Future, essay writing, tutorials, open distance learning*

**Περίληψη**

Το «Εργαστήριο για το Μέλλον», είναι μια εκπαιδευτική τεχνική που εφαρμόζεται όταν υπάρχουν προβληματικές καταστάσεις που απασχολούν τους συμμετέχοντες προκειμένου οι ίδιοι να αναζητήσουν λύσεις και να διαμορφώσουν σχέδια δράσης για την υπέρβαση των προβλημάτων. Στην εργασία αυτή θα παρουσιάσουμε την εφαρμογή της εκπαιδευτικής τεχνικής «Το Εργαστήριο για το Μέλλον», όπως έγινε στη διάρκεια Ομαδικών Συμβουλευτικών Συναντήσεων της Θεματικής Ενότητας «Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση». Το αντικείμενο του Εργαστηρίου ήταν «Οι Γραπτές εργασίες στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση». Η εφαρμογή έγινε σύμφωνα με τις αρχές της τεχνικής και έδειξε συγκεκριμένα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι σπουδαστές στις Γραπτές Εργασίες. Κατά τη διάρκεια του εργαστηρίου, οι ίδιοι πρότειναν τρόπους για την αντιμετώπιση αυτών των προβλημάτων και δεσμεύτηκαν για την τήρησή τους.

**Λέξεις-κλειδιά:** *Εργαστήριο για το Μέλλον, Γραπτές Εργασίες, Ομαδική Συμβουλευτική Συνάντηση, Ανοικτή εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση*

## 1. Εισαγωγή

Στις Ομαδικές Συμβουλευτικές Συναντήσεις (ΟΣΣ) υιοθετούνται σύμφωνα με τις αρχές εκπαίδευσης ενηλίκων διάφορες εκπαιδευτικές τεχνικές, όπως καταιγιαμός ιδεών, εργασία σε ομάδες, μελέτη περίπτωσης, παιχνίδια ρόλων κ.ά. που αποβλέπουν να ενεργοποιήσουν τους σπουδαστές «να σκεφτούν, να γράψουν, να συζητήσουν, να ακούσουν, να σχολιάσουν και να ασκηθούν ατομικά και ομαδικά» (Κόκκος, 1998), να συμμετέχουν δηλαδή ενεργά στη μαθησιακή διεργασία. Μία εκπαιδευτική τεχνική που μέχρι στιγμής δεν είναι ιδιαίτερα γνωστή στην Ελλάδα είναι το «Εργαστήριο για το Μέλλον», το οποίο εφαρμόζεται στη μελέτη προβληματικών καταστάσεων προκειμένου οι συμμετέχοντες να αναζητήσουν λύσεις και να διαμορφώσουν συγκεκριμένα σχέδια δράσης για την υπέρβαση των προβλημάτων.

Την ιδέα αυτής της τεχνικής τη συνέλαβε πρώτος τη δεκαετία του '50 ο αυστριακός Robert Jung (Jungk & Mullert 1989). Εφαρμόζοντας το «Εργαστήριο για το Μέλλον» με μικρές ομάδες πολιτών σε ποικίλες κοινωνικές προβληματικές καταστάσεις που τους απασχολούσαν, ο Jung απέβλεπε σε ένα καλύτερο μέλλον για τους ίδιους μέσα από τη δική τους προσπάθεια. Το «Εργαστήριο για το Μέλλον» σε πολλές χώρες έχει ήδη εισαχθεί στον τομέα της εκπαίδευσης, ως μια σύγχρονη εκπαιδευτική τεχνική (Βασάλα & Φλογαίτη, 2002).

Σύμφωνα με τους Jungk & Mullert (1987) το Εργαστήριο για το Μέλλον είναι μια δομημένη διαδικασία που χωρίζεται σε πέντε στάδια: α) προετοιμασίας, β) κριτικής της υπάρχουσας κατάστασης, γ) οράματος (περιγραφή της ιδανικής κατάστασης), δ) στρατηγικής και ε) δράσης, ενώ μετέπειτα ερευνητές, όπως ο Mogensen (1992) θεωρούν ότι η τεχνική αυτή αναπτύσσεται σε τρεις κύριες φάσεις: κριτική, φαντασία, δράση. Σε κάθε περίπτωση, αφού ολοκληρωθούν όλες οι φάσεις εξέλιξης του Εργαστηρίου ακολουθεί αξιολόγηση των εργασιών. Η έναρξη του Εργαστηρίου γίνεται με κριτική της υπάρχουσας κατάστασης μέσω καταιγιασμού ιδεών, συνεχίζει με τη φάση του οράματος (περιγραφή της ιδανικής κατάστασης) και ολοκληρώνεται με καταγραφή των πραγματοποιήσιμων λύσεων και την εφαρμογή τους (Skoglund-Ohman, 2003).

Την προετοιμασία του Εργαστηρίου αναλαμβάνει ο συντονιστής (ο συντονιστής μπορεί να είναι εκπαιδευτικός, εάν το Εργαστήριο εφαρμόζεται στη σχολική εκπαίδευση, εκπαιδευτής ενηλίκων εάν πρόκειται για εκπαίδευση ενηλίκων, κ.λπ.). Ο συντονιστής αποφασίζει για το θέμα και τους στόχους, τον αριθμό των συμμετεχόντων, τον τόπο και το χρόνο υλοποίησης. Επίσης, είναι εκείνος που προετοιμάζει το απαραίτητο υλικό υποστήριξης του Εργαστηρίου. Σε όλη τη διάρκεια της εφαρμογής δίνει με σαφήνεια τις απαραίτητες οδηγίες για την υλοποίηση των εργασιών, παρεμβαίνει διακριτικά όπου χρειάζεται και συντονίζει την όλη προσπάθεια (Arel, 2004). Οι συμμετέχοντες συμμετέχουν ενεργά στις εργασίες και εργάζονται σε μικρές ομάδες. Βασική προϋπόθεση επιτυχίας του Εργαστηρίου είναι οι συμμετέχοντες να γνωρίζουν καλά την προβληματική κατάσταση και να ενδιαφέρονται έντονα για την αντιμετώπισή της.

Στη συγκεκριμένη εργασία, θεωρήσαμε ως προβληματική κατάσταση την εκπόνηση γραπτών εργασιών στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο (ΕΑΠ). Βασικό κριτήριο για την επιλογή αυτού του θέματος ήταν το γεγονός ότι οι σπουδαστές δυσκολεύονται να τηρήσουν τις προκαθορισμένες ημερομηνίες αποστολής των εργασιών στον Καθηγητή-Σύμβουλο καθώς και οι γενικότερες δυσκολίες που αντιμετωπίζουν στη συγγραφή των γραπτών εργασιών.

## 2. Η εφαρμογή του «Εργαστηρίου για το Μέλλον»

Η εφαρμογή έγινε σε δύο φάσεις (Jungk & Mullert 1989, Dauscher 1996). Στην πρώτη φάση διαπιστώθηκαν οι ανασχετικοί παράγοντες στην εκπόνηση των γραπτών εργασιών και έγιναν σχέδια δράσης, στο πλαίσιο των οποίων ελήφθησαν ομαδικές και ατομικές δεσμεύσεις για την υπέρβαση των ανασχετικών παραγόντων. Στη δεύτερη φάση, η οποία πραγματοποιήθηκε περίπου δύο μήνες μετά εξετάστηκαν κατά πόσο υλοποιήθηκαν τα σχέδια δράσης, δηλαδή κατά πόσο το Εργαστήριο για το Μέλλον βοήθησε τους σπουδαστές. Στη συνέχεια θα παρουσιάσουμε αναλυτικά τις δύο αυτές φάσεις και τις διαδοχικές φάσεις εξέλιξης της καθεμιάς.

### 2.1 Η πρώτη φάση

Πραγματοποιήθηκε σε ένα τμήμα σπουδαστών της ΘΕ «Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση» στις 4 Φεβρουαρίου 2012, κατά τη διάρκεια της 3ης ΟΣΣ, και είχε διάρκεια δύο ωρών. Συμμετείχαν όλοι οι παρόντες σπουδαστές του τμήματος (20 από τους 23). Συγκεκριμένα συμμετείχαν 6 άντρες και 14 γυναίκες. Προηγούμενη εμπειρία σε σπουδές εξ αποστάσεως είχαν 16 σπουδαστές, οι οποίοι είχαν ολοκληρώσει επιτυχώς κι άλλες ΘΕ, ενώ για 4 σπουδαστές αυτή η ΘΕ ήταν και η πρώτη εμπειρία τους με την εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Από αυτούς οι 12 παρακολουθούσαν το ίδιο ακαδημαϊκό έτος και μία ακόμα ΘΕ, εκτός από τη ΘΕ «ΑεξΑΕ». Όλοι οι σπουδαστές ήταν εργαζόμενοι (κυρίως εκπαιδευτικοί σε Σχολεία Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης) και επίσης όλοι είχαν οικογενειακές υποχρεώσεις (παντρεμένοι με μικρά παιδιά).

Το θέμα του Εργαστηρίου ήταν "Οι Γραπτές Εργασίες στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση". Σκοπός ήταν να καταστούν ικανοί οι σπουδαστές να αντιμετωπίζουν προβλήματα που σχετίζονται με την εκπόνηση γραπτών εργασιών. Οι στόχοι ήταν:

- Ο εντοπισμός και η κατανόηση των παραγόντων εκείνων που δρουν ως εμπόδια στην εκπόνηση των γραπτών εργασιών.
- Ο εντοπισμός και η κατανόηση των ιδανικών παραγόντων για την εκπόνηση των γραπτών εργασιών.
- Η ελαχιστοποίηση των αρνητικών συναισθημάτων/ψυχολογικών καταστάσεων που συνδέονται με την συγγραφή των γραπτών εργασιών.
- Η διατύπωση σχεδίων δράσης για την αντιμετώπιση των εμποδίων και η λήψη ομαδικών και ατομικών δεσμεύσεων.
- Η ανάπτυξη ικανοτήτων εργασίας σε ομάδα, κριτικής σκέψης και λήψης αποφάσεων.

Το υλικό υποστήριξης του Εργαστηρίου περιελάμβανε πέντε χαρτόνια μεγέθους 1x1, τα οποία αναρτήθηκαν στον τοίχο πριν από την έναρξη του Εργαστηρίου και πέντε μαρκαδόρους διαφορετικού χρώματος. Σε κάθε ομάδα σπουδαστών (δημιουργήθηκαν πέντε τετραμελείς ομάδες) αντιστοιχούσε ένα χαρτόνι και ένας μαρκαδόρος. Τα χαρτόνια αναρτήθηκαν στον τοίχο σε διαφορετικά σημεία της αίθουσας. Κάθε χαρτόνι χωρίστηκε οριζόντια στα δύο με μία ευδιάκριτη γραμμή που χάραξε ο καθηγητής-σύμβουλος προκειμένου κατά την εξέλιξη των εργασιών να γραφούν στο πάνω τμήμα οι ανασχετικοί παράγοντες για την εκπόνηση των γραπτών εργασιών και στο κάτω τμήμα οι ιδανικοί παράγοντες. Χρησιμοποιήθηκαν επίσης μεμβράνες διαφανειών και επιδιασκόπιο. Η εξέλιξη της πρώτης φάσης περιελάμβανε τα ακόλουθα πέντε στάδια (Jungk and Mullert 1989):

**1<sup>ο</sup> στάδιο: Παρουσίαση της τεχνικής και εισαγωγή στο θέμα**

Ανακοινώσαμε στους σπουδαστές το θέμα του Εργαστηρίου και αναφερθήκαμε συνοπτικά στον τρόπο εργασίας. Επίσης ζητήσαμε από τους σπουδαστές να χωριστούν σε πέντε τετραμελείς ομάδες και να διαμορφώσουν ανάλογα τα καθίσματα της αίθουσας. Η διάρκεια της φάσης αυτής ήταν περίπου πέντε λεπτά.

**2<sup>ο</sup> στάδιο: Κριτική της υπάρχουσας κατάστασης**

Ζητήσαμε από κάθε ομάδα να εκφράσει σύντομα και ελεύθερα τις απόψεις της, μέσω της τεχνικής του καταιγισμού ιδεών (Osborn, 1957), σε σχέση με τους παράγοντες που εμποδίζουν την επιτυχή εκπόνηση ΓΕ και την τήρηση του χρονοδιαγράμματος. Τα μέλη της κάθε ομάδας σηκώθηκαν από τις θέσεις τους και συγκεντρώθηκαν μπροστά από το χαρτόνι που τους αντιστοιχούσε. Ο καθένας εξέφρασε εν συντομία την άποψή του χρησιμοποιώντας λέξεις ή μικρές φράσεις, χωρίς επακόλουθη συζήτηση ή άσκηση κριτικής. Ένα από τα μέλη της ομάδας σημείωνε στο χαρτόνι τις απόψεις που ακούγονταν καθώς επίσης και τις δικές του (Πίν. 1). Ο μέσος χρόνος υλοποίησης ήταν πέντε λεπτά.

Πίν. 1. Οι ανασχετικοί και ιδανικοί παράγοντες στην εκπόνηση των Γραπτών Εργασιών

ΟΜΑΔΕΣ	ΑΝΑΣΧΕΤΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ	ΙΔΑΝΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ
<b>1<sup>η</sup> ΟΜΑΔΑ</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- έλλειψη χρόνου</li> <li>- άγχος</li> <li>- ασαφή διατύπωση του θέματος</li> <li>- βαρεμάρα</li> <li>- φόβος αποτυχίας</li> <li>- ασάφεια στις απαιτήσεις ανάπτυξης της εργασίας</li> <li>- έλλειψη βιβλιογραφίας</li> <li>- αδυναμία πρόσβασης στη βιβλιογραφία</li> <li>- περιορισμένη επικοινωνία με συμφοιτητές και καθηγητή-σύμβουλο</li> <li>- οικογενειακές και επαγγελματικές υποχρεώσεις</li> <li>- φυλετικά πρότυπα και επαγγελματικά στερεότυπα</li> <li>- ηλικίας στερεότυπα</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- θεσμοθέτηση εκπαιδευτικής άδειας (2-3 ημερών)</li> <li>- έλλειψη οικογενειακών υποχρεώσεων</li> <li>- ηλικία (νεαρή)</li> <li>- πρόσβαση στη βιβλιογραφία</li> <li>- σαφής διατύπωση θέματος</li> <li>- συνεχής επικοινωνία με καθηγητή και συμφοιτητές</li> <li>- υψηλή αυτοεκτίμηση</li> <li>- καλή οργάνωση μελέτης</li> <li>- ενδιαφέρον/σχετικό θέμα εργασίας με ανάγκες</li> <li>- ίδρυση και λειτουργία τοπικών κέντρων υποστήριξης ΑεξΑΕ σπουδαστών</li> <li>- εμπειρία σε γραπτές εργασίες</li> </ul>
<b>2<sup>η</sup> ΟΜΑΔΑ</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- έλλειψη χρόνου</li> <li>- δυσκολίες στη γραπτή έκφραση</li> <li>- μη εξοικείωση με Η/Υ</li> <li>- δυσκολίες στη σύνταξη γραπτού κειμένου</li> <li>- δυσκολίες στην κατανόηση του θέματος</li> <li>- όχι επαρκής εμπειρία</li> <li>- φόβος αποτυχίας</li> <li>- υποχρεώσεις (οικογενειακές)</li> <li>- ψυχολογική πίεση (άγχος συγγραφής και βαθμολογίας)</li> <li>- δυσκολία στην οργάνωση χρόνου</li> <li>- δυσκολία συγκέντρωσης για μελέτη</li> <li>- φόβος αποτυχίας</li> <li>- δυσκολία στη διαμόρφωση της δομής της εργασίας</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- εμπειρία στη συγγραφή γραπτών εργασιών</li> <li>- εύκολη πρόσβαση στη βιβλιογραφία</li> <li>- άνεση χρόνου</li> <li>- αυτοπεποίθηση</li> <li>- λεπτομερής κριτική αξιολόγηση</li> <li>- συνεργασία-επικοινωνία</li> <li>- υποστήριξη (από οικογενειακό και επαγγελματικό περιβάλλον)</li> <li>- κατανόηση θέματος</li> </ul>

	<ul style="list-style-type: none"> <li>- απομόνωση (μοναξιά ΑεξΑΕ σπουδών)</li> <li>- περιορισμένη δυνατότητα πρόσβασης στη βιβλιογραφία</li> </ul>	
<b>3<sup>η</sup> ΟΜΑΔΑ</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- έλλειψη χρόνου</li> <li>- δυσκολία στην οργάνωση μελέτης</li> <li>- ελλιπής κατανόηση θέματος</li> <li>- δυσκολία στη διαμόρφωση της δομής του κειμένου)</li> <li>- βιβλιογραφία μη προσιτή</li> <li>- όχι τόσο συχνή επικοινωνία με καθηγητή-σύμβουλο και συμφοιτητές</li> <li>- καθορισμένος αριθμός λέξεων (έκταση κειμένου)</li> <li>- οικογενειακοί λόγοι</li> <li>- ψυχολογικοί παράγοντες</li> <li>- απογοήτευση</li> <li>- όχι μεγάλη εμπειρία</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- άνεση χρόνου</li> <li>- κατανόηση θέματος</li> <li>- γνώση της δόμησης κειμένου</li> <li>- ιδανικές προσωπικές και οικογενειακές συνθήκες</li> <li>- εμπειρία</li> <li>- συχνή επικοινωνία με τον καθηγητή</li> <li>- άνεση πρόσβασης στη βιβλιογραφία</li> </ul>
<b>4<sup>η</sup> ΟΜΑΔΑ</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- έλλειψη χρόνου</li> <li>- έλλειψη εμπειρίας</li> <li>- μη κατανόηση θέματος</li> <li>- ασάφειες στη διατύπωση των θεμάτων</li> <li>- άσχημη ψυχολογική κατάσταση-βαρεμάρα</li> <li>- διαφορετικό αντικείμενο προπτυχιακών σπουδών</li> <li>- άγνοια τεχνικών συγγραφής</li> <li>- τεχνικά προβλήματα (βλάβη στον η/υ, μη δυνατότητα σύνδεσης στο διαδίκτυο, διακοπή ρεύματος)</li> <li>- κακός προγραμματισμός</li> <li>- προσωπικά-οικογενειακά προβλήματα</li> <li>- περιορισμένη ικανότητα γραπτής έκφρασης</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- ελεύθερος χρόνος</li> <li>- δυνατότητα μελέτης υποδειγματικών εργασιών</li> <li>- καλή διάθεση</li> <li>- έμπνευση</li> <li>- υποστήριξη από καθηγητή</li> <li>- να έχεις εισοδήματα χωρίς να εργάζεσαι</li> <li>- σωστός προγραμματισμός</li> <li>- επαρκείς βιβλιογραφικές πηγές</li> <li>- σύνδεση προπτυχιακών και μεταπτυχιακών σπουδών</li> <li>- κίνητρα (προσωπικά, ψυχολογική υποστήριξη, διαρκής ανατροφοδότηση από καθηγητή-σύμβουλο, αναγνώριση τίτλου σπουδών στο εργασιακό περιβάλλον)</li> </ul>
<b>5<sup>η</sup> ΟΜΑΔΑ</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- έλλειψη χρόνου (οικογενειακές και επαγγελματικές υποχρεώσεις υποχρεώσεις)</li> <li>- ασάφεια αντικειμένου (θέματος εργασίας)</li> <li>- δυσκολίες κατανόησης ύλης</li> <li>- περιορισμένη επικοινωνία με ΚΣ και συμφοιτητές</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- ομαδική εργασία</li> <li>- δυνατότητα αυτοδιαχείρισης χρόνου</li> <li>- σαφήνεια θέματος</li> <li>- διαρκής υποστήριξη και επικοινωνία με καθηγητή-σύμβουλο</li> <li>- ευκολία πρόσβασης σε βιβλιογραφία</li> <li>- επαρκής συνεργασία με τους συμφοιτητές</li> </ul>



	<ul style="list-style-type: none"> <li>- έλλειψη βιβλιογραφίας</li> <li>- έλλειψη υποστήριξης</li> <li>- βαρεμάρα</li> <li>- απογοήτευση</li> <li>- κακός χειρισμός χρόνου</li> <li>- φόβος αποτυχίας</li> <li>- έλλειψη εμπειρίας</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- γνώσεις συγγραφής εργασιών</li> <li>- γνώσεις κριτηρίων αξιολόγησης</li> <li>- περισσότερες ΟΣΣ</li> <li>- δυνατότητα ολιγοήμερης εκπαιδευτικής άδειας</li> <li>- αισιοδοξία-αυτοπεποίθηση</li> </ul>
--	---	--

Στη συνέχεια, τα μέλη κάθε ομάδας συζήτησαν και αξιολόγησαν τις διαφορές απόψεις της ομάδας τους, όπως εκφράστηκαν κατά τη διάρκεια του καταιγισμού ιδεών καθώς επίσης και των υπολοίπων ομάδων, χρησιμοποιώντας μια βαθμολογική κλίμακα από το 1 έως το 5, όπου 5 ο σπουδαιότερος ανασχετικός παράγοντας (Πίν. 2). Ακολούθως υπολόγισαν το άθροισμα της συνολικής βαθμολογίας κάθε ανασχετικού παράγοντα και το σημείωσαν δίπλα στον κάθε παράγοντα στο χαρτόνι της δικής τους ομάδας. Ο συνολικός χρόνος εφαρμογής αυτής της εργασίας ήταν περίπου 25 λεπτά.

Πίν. 2. Η βαθμολόγηση των ανασχετικών και ιδανικών παραγόντων  
(με μαύρα στοιχεία το άθροισμα κάθε σειράς παραγόντων)

ΟΜΑΔΕΣ	ΑΝΑΣΤΑΛΤΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ	ΒΑΘΜΟΛΟΓΙΑ						ΙΔΑΝΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ	ΒΑΘΜΟΛΟΓΙΑ						
1 <sup>η</sup> ΟΜΑΔΑ	έλλειψη χρόνου	5	5	5	4	5	24	θεσμοθέτηση εκπαιδευτικής άδειας (2-3 ημερών)	5	4	4	5	4	22	
	άγχος	4	3	2	1	2	12	έλλειψη οικογενειακών υποχρεώσεων	5	3	2	4	3	17	
	έλλειψη εμπειρίας	3	3	3	2	3	14	ηλικία (νεαρή)	2	1	1	1	1	6	
	ασάφεια στη διατύπωση του θέματος	4	4	3	3	2	16	πρόσβαση στη βιβλιογραφία	4	2	3	4	3	16	
	βαρεμάρα	4	3	1	3	1	12	σαφής διατύπωση θέματος	5	4	3	3	4	19	
	φόβος αποτυχίας	2	3	2	2	2	10	συνεχής επικοινωνία με ΚΣ και συμφοιτητές	4	3	4	4	4	18	
	ασαφείς απαιτήσεις ανάπτυξης της εργασίας	4	2	2	2	2	12	υψηλή αυτοεκτίμηση	4	3	5	4	4	20	
	έλλειψη βιβλιογραφίας	3	4	1	2	2	12	καλή οργάνωση μελέτης	5	4	4	4	5	22	
	αδυναμία πρόσβασης στη βιβλιογραφία	3	4	3	3	3	16	ενδιαφέρον/σχετικό θέμα εργασίας με ανάγκες	4	3	4	3	4	18	
	περιορισμένη επικοινωνία με συμφοιτητές και καθηγητή-σύμβουλο	5	4	3	3	4	19	ίδρυση και λειτουργία τοπικών κέντρων υποστήριξης σπουδαστών ΑεξΑΕ.	5	1	1	3	2	12	
								εμπειρία σε γραπτές εργασίες	3	3	2	3	3	14	
	οικογενειακές και επαγγελματικές υποχρεώσεις	5	4	4	3	5	21								
	φυλετικά πρότυπα και επαγγελματικά στερεότυπα	1	1	1	1	1	5								
	ηλικίας στερεότυπα	2	2	2	1	1	8								

<b>2<sup>η</sup> ΟΜΑΔΑ</b>	έλλειψη χρόνου	5	4	5	5	5	24	Εμπειρία στη συγγραφή γραπτών εργασιών	3	3	3	3	3	15
	δυσκολίες στη γραπτή έκφραση	4	4	2	1	3	14	Εύκολη πρόσβαση στη βιβλιογραφία	4	2	2	3	4	15
	μη εξοικείωση με η/υ	2	1	2	1	1	6	άνεση χρόνου	5	5	4	5	5	24
	δυσκολίες στη σύνταξη γραπτού κειμένου	3	4	2	2	2	13	αυτοπεποίθηση	2	1	3	4	5	15
	δυσκολίες στην κατανόηση του θέματος	2	2	3	4	5	15	λεπτομερής κριτική αξιολόγηση	3	1	1	4	3	12
	όχι επαρκής εμπειρία	4	2	3	3	3	15	συνεργασία-επικοινωνία	5	2	4	4	4	19
	φόβος αποτυχίας	2	1	2	2	1	8	υποστήριξη (από οικογένεια και εργασιακό περιβάλλον)	3	4	4	3	5	19
	υποχρεώσεις (οικογενειακές)	4	3	4	5	4	20	κατανόηση θέματος	3	5	3	4	4	19
	ψυχολογική πίεση (άγχος συγγραφής και βαθμολογίας)	3	1	1	1	1	7							
	δυσκολία στην οργάνωση (χρόνου, μελέτης, κ.ά)	3	5	4	5	2	19							
	δυσκολία συγκέντρωσης για μελέτη	2	5	2	4	2	15							
	φόβος αποτυχίας	3	1	3	1	1	9							
	δυσκολία στη διαμόρφωση της δομής της εργασίας	3	4	2	4	1	14							
	απομόνωση (μοναξιά ΑεξΑΕ σπουδών)	4	2	4	4	1	15							
	περιορισμένη δυνατότητα πρόσβασης στη βιβλιογραφία	4	2	2	3	1	12							
<b>3<sup>η</sup> ΟΜΑΔΑ</b>	έλλειψη χρόνου	5	5	5	4	5	24	άνεση χρόνου	5	5	4	5	5	24
	δυσκολία στην οργάνωση μελέτης	2	3	5	5	4	19	κατανόηση θέματος	5	3	2	4	4	18
	ελλιπής κατανόηση θέματος	5	2	4	3	3	17	γνώση της δόμησης κειμένου	4	3	1	3	3	14
	δυσκολία στη διαμόρφωση της δομής του κειμένου	4	3	3	1	2	13	ιδανικές προσωπικές και οικογενειακές συνθήκες	5	4	4	5	5	23
	βιβλιογραφία μη προσιτή	1	4	3	2	2	12	εμπειρία	3	3	2	3	3	14
	όχι τόσο συχνή επικοινωνία με ΚΣ και συμφοιτητές	2	4	5	2	4	17	συχνή επικοινωνία με τον καθηγητή	3	4	4	4	4	19



	καθορισμένος αριθμός λέξεων (έκταση κειμένου)	4	3	2	1	1	11	άνεση πρόσβασης στη βιβλιογραφία	2	4	3	4	4	17
	οικογενειακοί λόγοι	3	4	5	3	2	17							
	ψυχολογικοί παράγοντες	3	3	4	3	2	15							
	απογοήτευση	1	3	2	1	3	10							
	όχι μεγάλη εμπειρία	3	4	3	2	3	15							
<b>4<sup>η</sup> ΟΜΑΔΑ</b>	έλλειψη χρόνου	4	5	5	5	5	24	ελεύθερος χρόνος	4	5	5	5	5	24
	έλλειψη εμπειρίας	2	3	3	4	3	15	δυνατότητα μελέτης υποδειγματικών εργασιών	1	4	5	1	1	12
	μη κατανόηση θέματος	2	3	2	2	4	13	καλή διάθεση	3	3	4	3	2	15
	ασάφειες στη διατύπωση των θεμάτων	4	3	3	3	4	17	έμπνευση	5	4	4	2	3	18
	άσχημη ψυχολογική κατάσταση-βαρεμάρα	3	1	2	3	4	13	υποστήριξη από καθηγητή-σύμβουλο	4	4	4	4	4	20
	διαφορετικό αντικείμενο προπτυχιακών σπουδών	5	5	2	3	1	16	να έχεις εισοδήματα χωρίς να εργάζεσαι	2	3	5	1	1	12
	άγνοια τεχνικών συγγραφής	2	2	2	2	3	11	σωστός προγραμματισμός	4	4	5	3	5	21
	τεχνικά προβλήματα (βλάβη στον η/υ μη δυνατότητα σύνδεσης στο διαδίκτυο, διακοπή ρεύματος)	1	1	1	1	1	5	επαρκείς βιβλιογραφικές πηγές	2	4	4	2	3	15
	κακός προγραμματισμός	5	4	2	3	5	19	σύνδεση προπτυχιακών και μεταπτυχιακών σπουδών	3	3	3	3	3	15
	προσωπικά-οικογενειακά προβλήματα	3	4	4	4	5	20	κίνητρα (προσωπικά, ψυχολογική υποστήριξη, διαρκής ανατροφοδότηση από καθηγητή-σύμβουλο, αναγνώριση τίτλου σπουδών στο εργασιακό περιβάλλον)	5	3	5	3	4	20
	περιορισμένη ικανότητα γραπτής έκφρασης	4	2	2	4	1	13							
<b>5<sup>η</sup> ΟΜΑΔΑ</b>	έλλειψη χρόνου (οικογενειακές και επαγγελματικές υποχρεώσεις)	5	5	4	5	5	24	ομαδική εργασία	4	4	3	2	1	14

ασάφεια αντικειμένου (θέματος εργασίας)	3	2	3	4	3	15	δυνατότητα αυτοδιαχείρισης χρόνου	5	5	5	5	5	25
δυσκολίες κατανόησης ύλης	4	3	3	2	3	15	σαφήνεια θέματος	4	3	5	3	4	19
περιορισμένη επικοινωνία με συμφοιτητές και καθηγητή-σύμβουλο	4	3	2	5	4	18	διαρκής υποστήριξη και επικοινωνία με καθηγητή-σύμβουλο	5	4	4	4	3	20
έλλειψη βιβλιογραφίας	2	1	2	3	4	12	ευκολία πρόσβασης σε βιβλιογραφία	3	4	4	3	2	16
έλλειψη υποστήριξης	5	4	3	5	5	22	επαρκής συνεργασία με τους συμφοιτητές	4	4	4	2	3	19
βαρεμάρα	1	1	3	4	3	12	γνώσεις συγγραφής εργασιών	4	2	3	3	3	15
απογοήτευση	3	1	1	2	3	10	γνώσεις κριτηρίων αξιολόγησης	3	3	3	2	3	14
κακός χειρισμός χρόνου	4	2	5	5	4	20	περισσότερες ΟΣΣ	3	2	1	1	1	8
φόβος αποτυχίας	1	2	1	2	3	9	δυνατότητα ολιγοήμερης εκπαιδευτικής εκπαιδευτικής άδειας	4	5	5	5	2	21
έλλειψη εμπειρίας	3	3	2	3	3	14	αισιοδοξία- αυτοπεποίθηση	4	4	5	4	2	19

### 3<sup>ο</sup> στάδιο: Προσδοκίες-όραμα για το μέλλον

Επαναλήφθηκε η διαδικασία της 2<sup>ης</sup> φάσης. Κάθε ομάδα χρησιμοποίησε το κάτω μέρος του χαρτονιού της και ο καταγισμός ιδεών αφορούσε στους παράγοντες εκείνους που θα μπορούσαν να συμβάλουν στην επιτυχή εκπόνηση των γραπτών εργασιών (ιδανικοί/ιδεατοί παράγοντες) (Πίν. 1). Στη συνέχεια, οι παράγοντες αυτοί αξιολογήθηκαν από όλες τις ομάδες με τη χρήση της ίδιας βαθμολογικής κλίμακας (1 έως 5), όπου 5 ο κυριότερος ιδανικός παράγοντας. (Πίν. 2). Τα μέλη κάθε ομάδας υπολόγισαν το άθροισμα της συνολικής βαθμολογίας κάθε ιδανικού παράγοντα και το σημείωσαν δίπλα στον κάθε παράγοντα στο χαρτόνι της δικής τους ομάδας. Ο χρόνος υλοποίησης ήταν περίπου 25 λεπτά.

### 4<sup>ο</sup> φάση: Σχέδιο δράσης

Εντοπίσαμε τους τρεις σημαντικότερους ανασχετικούς και τους τρεις σημαντικότερους ιδεατούς παράγοντες για την εκπόνηση γραπτών εργασιών (εκείνους του παράγοντες που συγκέντρωσαν αθροιστικά την υψηλότερη βαθμολογία) και τους ανακοινώσαμε στις ομάδες. Ζητήσαμε από κάθε ομάδα να συζητήσει τρόπους για την υπέρβαση των ανασχετικών παραγόντων και τρόπους για την επίτευξη των ιδανικών παραγόντων και, στη συνέχεια, να εκπονήσει ένα σχέδιο δράσης και οι σπουδαστές να αναλάβουν δεσμεύσεις ως ομάδα και ως άτομα (ατομικές δεσμεύσεις) για την υλοποίησή του.

Προσκαλέσαμε τα μέλη κάθε ομάδας να παρουσιάσουν στην ολομέλεια το προτεινόμενο σχέδιο δράσης τους και τις ομαδικές και ατομικές δεσμεύσεις τους επιλέγοντας έναν πρωτότυπο τρόπο παρουσίασης. Η διάρκεια εργασίας ήταν περίπου 40 λεπτά. Κάθε ομάδα είχε στη διάθεσή της υλικά όπως χαρτιά διαφόρων μεγεθών, χαρτόνια, μαρκαδόρους, μεμβράνες διαφανειών κλπ. (Πίν. 3).

Πίν. 3. Οι τρεις σπουδαιότεροι ανασχετικοί και ιδανικοί παράγοντες

ΟΜΑΔΑ	ΑΝΑΣΤΑΛΤΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ	ΙΔΑΝΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ
<b>1<sup>η</sup> ΟΜΑΔΑ</b>	1. έλλειψη χρόνου	1. θεσμοθέτηση εκπαιδευτικής άδειας (2-3 ημερών)
	2. οικογενειακές και επαγγελματικές υποχρεώσεις	2. καλή οργάνωση μελέτης
	3. περιορισμένη επικοινωνία με συμφοιτητές και καθηγητή-σύμβουλο	3. υψηλή αυτοεκτίμηση
<b>2<sup>η</sup> ΟΜΑΔΑ</b>	1. έλλειψη χρόνου	1. άνεση χρόνου
	2. υποχρεώσεις (οικογενειακές)	2. συνεργασία-επικοινωνία
	3. δυσκολία στην οργάνωση (χρόνου, μελέτης, κλπ)	3. υποστήριξη (οικογενειακού-επαγγελματικού περιβάλλοντος) / κατανόηση θέματος
<b>3<sup>η</sup> ΟΜΑΔΑ</b>	1. έλλειψη χρόνου	1. άνεση χρόνου
	2. δυσκολία στην οργάνωση μελέτης	2. ιδανικές προσωπικές και οικογενειακές συνθήκες
	3. ελλιπής κατανόηση θέματος / όχι τόσο συχνή επικοινωνία με καθηγητή και συμφοιτητές / οικογενειακοί λόγοι	3. συχνή επικοινωνία με τον καθηγητή-σύμβουλο
<b>4<sup>η</sup> ΟΜΑΔΑ</b>	1. έλλειψη χρόνου	1. ελεύθερος χρόνος
	2. προσωπικά-οικογενειακά προβλήματα	2. σωστός προγραμματισμός
	3. κακός προγραμματισμός	3. υποστήριξη από καθηγητή / κίνητρα
<b>5<sup>η</sup> ΟΜΑΔΑ</b>	1. έλλειψη χρόνου (οικογενειακές και επαγγελματικές υποχρεώσεις)	1. δυνατότητα αυτοδιαχείρισης χρόνου
	2. έλλειψη υποστήριξης	2. δυνατότητα ολιγοήμερης εκπαιδευτικής άδειας
	3. κακός χειρισμός χρόνου	3. διαρκής υποστήριξη και επικοινωνία με καθηγητή

#### 5<sup>ο</sup> στάδιο: Δράση (Implementation or action phase).

Κάθε ομάδα παρουσίασε τις προτάσεις της και το σχέδιο δράσης της στην ολομέλεια. Παρουσιάστηκαν επίσης οι ατομικές δεσμεύσεις των μελών της ομάδας και ακολούθησε συζήτηση στην ολομέλεια. Οι τρόποι παρουσίασης που επέλεξαν οι διάφορες ομάδες περιελάμβαναν παιχνίδια ρόλων, debates, προσομοιώσεις κ.ά. Τα σχέδια δράσης και οι ατομικές δεσμεύσεις των σπουδαστών για την υπέρβαση των ανασχετικών παραγόντων παρουσιάζονται στον Πίν. 4. Η διάρκεια αυτού του σταδίου ήταν περίπου 10 λεπτά..

Πίν. 4: Προτάσεις σπουδαστών για σχέδια δράσης και ατομικές δεσμεύσεις

Ανασχητικοί παράγοντες	Σχέδια δράσης	Ατομικές δεσμεύσεις
<b>περιορισμένος χρόνος</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>-Διασαφήνιση στόχων και προτεραιοτήτων όσον αφορά στις σπουδές.</li> <li>- Οργάνωση μελέτης</li> <li>- Προσπάθεια εξασφάλισης χρόνου για μελέτη (σε εβδομαδιαία βάση) ανεξάρτητα από τις οικογενειακές-επαγγελματικές υποχρεώσεις και αξιολόγηση των προσωπικών, επαγγελματικών, οικογενειακών δραστηριοτήτων έτσι ώστε να επιτυγχάνεται η σωστή διαχείριση του χρόνου σύμφωνα με τις ανάγκες του καθενός.</li> <li>- Δημιουργία προσωπικού χρονοδιαγράμματος μελέτης</li> <li>- Αυστηρή τήρηση του ημερήσιου προσωπικού χρονοδιαγράμματος και κατανόηση της ύλης</li> <li>-Τήρηση χρονοδιαγράμματος σπουδών σύμφωνα με οδηγό σπουδών</li> <li>- Ευελιξία του ΕΑΠ όσον αφορά στο χρόνο παράδοσης των γραπτών εργασιών (ο χρόνος καθορίζεται από τους σπουδαστές και όχι από το ΕΑΠ)</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>-Τήρηση χρονοδιαγράμματος σπουδών του οδηγού σπουδών</li> <li>-Αυστηρή τήρηση του ημερήσιου προγράμματος μελέτης</li> <li>- Να αφιερώνω τουλάχιστον μία ώρα κάθε μέρα για διάβασμα και με δική πρωτοβουλία θα επικοινωνώ με τον καθηγητή, ιδιαίτερα μόλις παίρνω τα σχόλια της εργασίας.</li> <li>-Η δημιουργία προσωπικού χρονοδιαγράμματος μελέτης να έχει πρόβλεψη ελαστικών προσαρμογών και να υπάρχει αυτοδέσμευση αναπλήρωσης του εβδομαδιαίου προγράμματος ανάλογα με τις υποχρεώσεις, με ταχύτερο ρυθμό τις προηγούμενες ή τις επόμενες μέρες</li> </ul>
<b>Υποστήριξη από καθηγητή-σύμβουλο και συμφοιτητές</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Επιδίωξη τακτικής επικοινωνίας με τον καθηγητή και τους συμφοιτητές (τηλεφωνική, ηλεκτρονική, πρόσωπο με πρόσωπο)</li> <li>- Η αποστολή σχολίων/ παρατηρήσεων των γραπτών εργασιών να συνοδεύεται από τηλεφωνική επικοινωνία (θα βοηθήσει στην πληρέστερη κατανόηση)</li> <li>- Μεγαλύτερη διαθεσιμότητα του καθηγητή για επικοινωνία (όχι περιορισμός σε 1-2 μέρες)</li> <li>- Διαθεσιμότητα των</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Συχνή επικοινωνία με καθηγητή-συναδέλφους με δική μου πρωτοβουλία. Να έχω την άνεση και το θάρρος να επικοινωνώ (τηλεφωνικά, κ.ά) με τον καθηγητή μου για επίλυση αποριών και τους συναδέλφους συμφοιτητές μου για ανταλλαγή απόψεων όποτε νοιώθω την ανάγκη. Επίσης να είμαι ανοικτός στην επικοινωνία μου (να δέχομαι τηλεφωνήματα,</li> </ul>

	<p>συμφοιτητών. Αν κανείς κουρασθεί-απογοητευτεί μπερδευτεί θα ζητήσει από τους συμφοιτητές βοήθεια και υποστήριξη είτε συναισθηματική είτε στο περιεχόμενο της εργασίας (τηλεφωνική ή με ηλεκτρονικό ταχυδρομείο)</p>	<p>ηλεκτρονικά μηνύματα, κ.ά. από τους συμφοιτητές μου</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Ζητώ από τον καθηγητή (ευθέως ή εμμέσως) να είναι περισσότερες μέρες και ώρες διαθέσιμος για επικοινωνία</li> <li>- Αυτοδέσμευση σε διαθεσιμότητα παροχής βοήθειας σε όποιον φοιτητή το ζητήσει.</li> <li>- Θα τηλεφωνώ στον καθηγητή και στους συμφοιτητές (π.χ. κάθε εβδομάδα επικοινωνία με έναν συμφοιτητή) και θα τηρήσω το πρόγραμμα μελέτης πιο πειθαρχημένα. Δύσκολο αυτό προσωπικά ζορίζομαι αλλά στο τέλος πιστεύω να το καταφέρω</li> </ul>
<p><b>Υποστήριξη από το οικογενειακό και εργασιακό περιβάλλον</b></p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Συζήτηση με τα μέλη της οικογένειας (σύζυγο, παιδιά) για τις σπουδές εξ αποστάσεως, τη σημασία που έχουν για τον καθένα προσωπικά, τη δυσκολία εκπόνησης των ΓΕ.</li> <li>- Συζήτηση στο εργασιακό περιβάλλον για τις σπουδές εξ αποστάσεως, τη σημασία που έχουν για τον καθένα προσωπικά, τη δυσκολία εκπόνησης των ΓΕ.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Να θέσω το θέμα των εργασιών μου ως οικογενειακό ζήτημα (θα ζητηθεί κατανόηση από τα μέλη της οικογένειας και πρακτική βοήθεια, π.χ. εγώ μπορώ να ζητήσω να πάνε μόνοι τους μια βόλτα την παραμονή της υποβολής της εργασίας, ώστε να έχω περισσότερο χρόνο για τελικό διάβασμα/διαμόρφωση της εργασίας.</li> <li>- Μείωση της υπερεργασίας (τήρηση 8ωρου στα πλαίσια του εφικτού), μείωση του χρόνου χαλάρωσης στο σπίτι, εφαρμογή συστηματικής μελέτης 6-8 ώρες εβδομαδιαίως)</li> </ul>

### Αξιολόγηση

Για την αξιολόγηση θέσαμε ερωτήσεις που αφορούσαν: α) στις απόψεις τους σχετικά με τη συμβολή του Εργαστηρίου για το Μέλλον στην αντιμετώπιση των δυσκολιών που

συνδέονται με την εκπόνηση των γραπτών εργασιών, β) την εργασία των ομάδων, τις ικανότητες που απαιτούνται τον τρόπο που βίωσαν οι σπουδαστές τις εργασίες σε σχέση με το θέμα που εξετάστηκε, το χρόνο που διατέθηκε και την καταλληλότητα των υλικών υποστήριξης, και γ) τις δυνατότητες αξιοποίησης του «Εργαστηρίου για το Μέλλον» ως διδακτικής τεχνικής σε γενικότερες προβληματικές καταστάσεις. Η διάρκεια της αξιολόγησης ήταν περίπου 10 λεπτά.

Μεταξύ των χαρακτηριστικών ερωτήσεων ήταν:

- *Πόσο σημαντική διδακτική τεχνική θεωρείτε το «Εργαστήριο για το Μέλλον» για την αντιμετώπιση προβλημάτων που συνδέονται με τις γραπτές εργασίες;*
- *Ποιες ικανότητες θεωρείτε ότι σας βοήθησε να αναπτύξετε το «Εργαστήριο για το Μέλλον»;*
- *Πώς βιώσατε την εφαρμογή του Εργαστηρίου για το Μέλλον;*
- *Πώς εργαστήκατε στις ομάδες;*
- *Ο χρόνος που διατέθηκε ήταν επαρκής;*
- *Είχε γίνει επαρκής προετοιμασία από τον καθηγητή-σύμβουλο;*
- *Πόσο σημαντική διδακτική τεχνική θεωρείτε το «Εργαστήριο για το Μέλλον» για την αντιμετώπιση γενικότερα προβληματικών καταστάσεων;*

Από τις απαντήσεις φάνηκε ότι οι σπουδαστές σε γενικές γραμμές βίωσαν ευχάριστα τις εργασίες, αναπτύχθηκε πνεύμα συνεργασίας μεταξύ τους και θεώρησαν ικανοποιητική την προετοιμασία του καθηγητή-συμβούλου καθώς και το χρόνο που διατέθηκε για την εφαρμογή και τα υλικά υποστήριξης. Επίσης κατανόησαν ότι οι ανασχετικοί παράγοντες που συνδέονται με την εκπόνηση των γραπτών εργασιών είναι κοινοί σε όλους τους σπουδαστές και ότι υπάρχουν τρόποι για την υπέρβασή τους. Επιπλέον κατανόησαν τις δυνατότητες αξιοποίησης του εργαστηρίου σε γενικότερες προβληματικές καταστάσεις.

Μεταξύ των χαρακτηριστικών απαντήσεων των σπουδαστών ήταν:

*«Το Εργαστήριο για το Μέλλον δίνει τη δυνατότητα μελέτης σε βάθος μιας συγκεκριμένης προβληματικής κατάστασης»*

*«είναι πολύ θετικό που επικεντρώνεται σε λύσεις-δεσμεύσεις, αναδεικνύοντας τα κοινά προβλήματα και τις απαντήσεις (λύσεις) σε αυτά».*

*«Πολύ ευχάριστη αίσθηση, σύνδεση με άλλα άτομα της ομάδας, δημιουργήθηκε μια πολύ ευχάριστη ατμόσφαιρα»*

*«Η ώρα πέρασε ευχάριστα μέσα σε κλίμα συνεργασίας, ομαδικότητας και επικοινωνίας».*

*«Αισθάνθηκα ότι έχω ενεργό ρόλο στην εξεύρεση λύσης σε ένα πρόβλημα»*

*«Πολύ ενδιαφέρουσα τεχνική. Νομίζω όπως πραγματικά μπορεί να βοηθήσει μια ομάδα να φτάσει στη λύση ενός προβλήματος που την απασχολεί»*

*«Έγιναν κάποιες προτάσεις για την υπέρβαση των ανασταλτικών παραγόντων που αφορούν στη συγγραφή των γραπτών εργασιών, ενός σημαντικού για εμάς ζητήματος. Η συγκεκριμένη τεχνική συμβάλλει στην ανάδειξη ικανοτήτων και έδωσε ευκαιρία για ατομική δέσμευση, όσον αφορά στο χρόνο μελέτης και τη μεταξύ μας επικοινωνία».*

*«[...] θετικό στοιχείο είναι η συμμετοχή όλων των μελών της ομάδας. Αρνητικό η μεγάλη χρονική διάρκεια»*

*«Η τεχνική με βοήθησε να καταλάβω πως οι περισσότεροι έχουν τα ίδια με εμένα εμπόδια στη συγγραφή των γραπτών εργασιών (κι άρα των πολλών ο θάνατος, ουκ έστι θάνατος) παρά τις φαινομενικές επί μέρους διαφορές. Αυτό από μόνο του αποτελεί παρηγοριά και τρόπους αντιμετώπισης της δυσκολίας. Συνειδητοποίησα ότι μπορώ να κάνω κάποιες προσπάθειες να αντιμετωπίσω αυτά τα εμπόδια».*



## 2.2 Η δεύτερη φάση

Πραγματοποιήθηκε δύο μήνες μετά, στις 19 Μαΐου 2012, στη διάρκεια της 5<sup>ης</sup> ΟΣΣ. ΟΣΣ. Ειδικότερα αφιερώθηκε χρόνος 30 λεπτών και συζητήθηκαν τα ακόλουθα ερωτήματα:

- Τι έγινε τότε;
- Τηρήθηκαν οι συμφωνίες-εφαρμόστηκαν οι ιδέες και οι ατομικές δεσμεύσεις;
- Εμφανίστηκαν καινούριες ιδέες;

Η πρώτη ερώτηση απέβλεπε να διαπιστώσει κατά πόσο οι σπουδαστές μετά δύο μήνες είχαν κρατήσει στη μνήμη τους την τεχνική, όπως εφαρμόστηκε τότε. Από τις απαντήσεις φάνηκε ότι γνώριζαν πολύ καλά τι είχε γίνει στη διάρκεια του εργαστηρίου. Όσον αφορά στην τήρηση των συμφωνιών οι περισσότεροι απάντησαν ότι οι συμφωνίες τηρήθηκαν, όχι όμως πάντα στο βαθμό που θα ήθελαν.

Χαρακτηριστικές απαντήσεις ήταν:

*«Οι προσωπικές μου δεσμεύσεις ως προς την ανάσχεση των παραγόντων που υλοποιήθηκαν ήταν η αναδιοργάνωση του προσωπικού μου χρόνου και η ιεράρχηση των υποχρεώσεών μου με προτεραιότητα τις υποχρεώσεις στο ΕΑΠ και η αναβολή των μη σημαντικών υποχρεώσεων».*

*«Κατάφερα να οργανώσω καλύτερα όσο το δυνατόν το πρόγραμμά μου και να είμαι πιο αποφασιστικός στην άρνηση νέων υποχρεώσεων».*

*«Κάλεσα ένα συγγενικό μου πρόσωπο για βοήθεια στην περίοδο που έγραφα την εργασία, που χωρίς τη δέσμευση δεν θα το τολμούσα»*

Ωστόσο υπήρχαν και λίγοι σπουδαστές που απάντησαν ότι καμία συμφωνία δεν τηρήθηκε.

*«Όχι δεν έχουν τηρηθεί οι συμφωνίες στο μεγαλύτερο βαθμό»*

*«Όσον αφορά στις οικογενειακές υποχρεώσεις η κατάσταση έμεινε στάσιμη. Το ίδιο και στον επαγγελματικό τομέα».*

## 3. Συμπεράσματα

Το «Εργαστήριο για το Μέλλον» είναι μια τεχνική διδασκαλίας που εφαρμόζεται στη μελέτη προβληματικών καταστάσεων προκειμένου οι συμμετέχοντες να αναζητήσουν λύσεις και να διαμορφώσουν συγκεκριμένα σχέδια δράσης για την υπέρβαση των προβλημάτων. Η εφαρμογή που παρουσιάσαμε με θέμα « Οι γραπτές εργασίες στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση» ανέδειξε τα πραγματικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι σπουδαστές στην εκπόνηση των γραπτών εργασιών. Οι σπουδαστές κατανόησαν ότι υπάρχουν τρόποι υπέρβασης αυτών των προβλημάτων και ότι οι ίδιοι μπορούν να λάβουν και εφαρμόσουν μέτρα προς αυτήν την κατεύθυνση. Η εφαρμογή αυτής της τεχνικής στις ΟΣΣ αναπτύσσει ομαδικό συνεργατικό πνεύμα, βοηθά τους σπουδαστές να αντιμετωπίζουν αισιόδοξα τις προβληματικές καταστάσεις, αφού υπάρχουν τρόποι για την αντιμετώπισή τους, αρκεί να τους βρουν οι ίδιοι, να τους καταγράψουν και να τους εφαρμόσουν.

## Βιβλιογραφία

Apel, H. (2004) The Future Workshop.

- [http://www.google.gr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CCsQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.die-bonn.de%2Fesprid%2Fdokumente%2Fdoc-2004%2Fapel04\\_02.pdf&ei=Z5ZBUteEEYiitAaPjYCoBA&usg=AFQjCNEIqR7WATmK90pdUN4oiWK\\_EJbS2Q&sig2=1aO1uqN5r47iX0jHqmYgaQ&bvm=bv.52434380,d.Yms](http://www.google.gr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CCsQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.die-bonn.de%2Fesprid%2Fdokumente%2Fdoc-2004%2Fapel04_02.pdf&ei=Z5ZBUteEEYiitAaPjYCoBA&usg=AFQjCNEIqR7WATmK90pdUN4oiWK_EJbS2Q&sig2=1aO1uqN5r47iX0jHqmYgaQ&bvm=bv.52434380,d.Yms) (27/12/2011)
- Βασάλα, Π. & Φλογαίτη, Ε. (2002) Η διδακτική τεχνική «Εργαστήριο για το μέλλον» *Θέματα στην εκπαίδευση/Themes in Education* 3:1, 97-110, 2002, Αθήνα: Leader Books
- Dauscher, U. (1996). *Presentation method and future workshop (Moderationsmethode und Zukunftswerkstätten)* Neuwied
- Jungk, R. & Mullert, N. (1989) *Future workshops (Zukunftswerkstätten)* Munich: Wilhelm Heyne Verlag
- Jungk, R. & Mullert, N. (1987) *Future workshops. How to create Desirable Futures*. Institute for Social Inventions, London
- Κόκκος, Α. (1998). Τεχνικές εκπαίδευσης στις Ομαδικές συμβουλευτικές συναντήσεις. Στο: *Ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση*. (τόμ, Β). Πάτρα: ΕΑΠ
- Mogensen, P. (1992) *Towards a prototyping approach in systems development* <https://intranet.cs.aau.dk/fileadmin/user...> (12/9/2011)
- Osborn, A.F. (1957). *Applied imagination* (1st ed.). New York: Scribner.
- Skoglund-Ohman, I. (2003) *Is Future Workshop a Useful Tool in Participatory Ergonomics?*, Master's Thesis, Lulea University of Technology, Department of Human Work Sciences <http://pure.ltu.se/portal/en/studentthesis/is-future-workshop-a-useful-tool-in-participatory-ergonomics%286d6fba25-a364-4ab4-ae73-3777c4cf46b5%29.html> 930/12/2011).